

**The study of language and gender in the novels *The Snow of Cairo*
by Lena Abdul Rahman and *The Yacoubian Building* by Ala
Aswani based on Lakoff's perspective**

Maryam Daryanavard, Ph.D student of Arabic Language and Literatur,
Shahid Madani University

Hamid Valizadeh¹, Assistant Professor of Arabic Language and Literature,
Shahid Madani University

Mahin Hajizadeh, Professor of Arabic Language and Literature, Shahid
Madani University

Received: 08-05-2020

Accepted: 13-03-2021

Introduction: The discussion of the relationship between language and gender has been a complex and important topic in linguistics in different eras, especially in recent decades. By presenting the collected pieces of evidence, linguists showed that, among the language users, men and women are different in terms of verbal behavior. They consider these changes rooted in factors such as climate, geographical location, and social class. In this regard, with his book "Language and the Status of Women", Lakoff seriously examined the linguistic differences between men and women. In her view, the difference in power between the two sexes has led to the subordination and obedience of women and the domination and superiority of men, and this inequality is reflected in the speech of women in a significant way. The gender characteristics of language can be examined in the novels *The Snow of Cairo* by Lena Abd ul-Rahman and *The Yacoubian Building* by Ala Aswani with linguistic skills and literary delicacy. With regard to language, these two try to introduce and identify their individual, social, cultural and political identity and their society. This study aims to identify a new dimension in novel studies by examining the gender linguistics in the mentioned novels based on Lakoff's perspective. It is done in order to acquaint the reader with the world of authors' narratives and their attitude towards them. This study seeks to show how differences in gender lead to differences in speech style and consequently differences in style. There are also other questions that come up in this paper including a) How and in what contexts has gender influenced the language of writers?, and b) How can Lakoff's perspective clarify gender differences among writers?

Methodology: The method of the present study is descriptive-analytical and based on comparisons. First, the whole texts of the two novels are examined, and then examples are extracted in consistence with Robin Lakoff's perspective on linguistic differences related to genders.

Results and Discussion: Obviously, men and women treat language challenges and taboos differently, and women are inherently more inclined to use polite speech. In the novel *The Snow of Cairo*, the protagonist sees many infidelities and betrayals on the part of his wife and others, so it is natural for him to get upset and utter all sorts of vulgar and non-vulgar words. Nevertheless, he does not tarnish the tone of speech and observes the etiquette in speech and uses the word "curse" only once, which is also used by Sabir's friend. But the novel *The Yacoubian Building* is full of forbidden words, socio-cultural taboos and theological dilemmas. In this novel, one can find all kinds of words related to dance and song, club and nightclub, sexual issues as

¹- Corresponding Author Email: drhvalizadeh@yahoo.com

well as wine and opium. It is as if the novel is an exhibition for the manifestation and introduction of all kinds of drinking tools and instruments as well as an encyclopedia for identifying all kinds of nightclubs, illicit relationships, homosexuality and debauchery.

Color is noticeable in the novel *The Snow of Cairo*, and the author has been able to depict different spectrums of color for the audience. The use of light oak, white, jasmine and honey colors reminds the woman of elegance, precision and punctuality. Ala Aswani has also used color to beautify her story space, but her productivity mostly includes colors with the main spectrum such as red, blue, white, yellow and orange.

After studying the novel *The Snow of Cairo*, it was concluded that no oaths were taken to accept thoughts and beliefs. In contrast, in various places in the novel *The Jacobite Building*, oaths, especially to the sacred, are heard in the language of various characters. In the novel *The Snow of Cairo*, the author uses repetition to conceptualize and create meanings with different motives such as emphasis on words, credibility, and importance of the subject. In his novel, Ala Aswani has used the element of repetition to induce the concept into the mind of the audience. However, the use of this element does not reach the frequency of that by Lena Abdul Rahman.

Lena Abd ul-Rahman has used the question in the novel *The Snow of Cairo*, in different parts and for different purposes. The questions in this novel are often followed by short and numerous phrases. Aswani, in *The Yacoubian Building*, also uses the question to emphasize the meaning and persuade the audience about the story; its difference from Lena Abdul Rahman's novel is that it uses fewer questions, one or at most two.

Conclusion: *The Snow of Cairo* has a high frequency both in the number and variety of colors and their tints and shades, which refers to feminine elegance, punctuation and meticulousness. This is something that brings the narrative closer to the real world of a thousand colors. Aswani, however, appears to choose holistic and superficial colors, because men consider it more important to work on other issues.

Oaths have no place in the novel *The Snow of Cairo*. But they are an important element for emphasizing and believing the words and thoughts of the characters in *The Yacoubian Building*. The non-use of the oath by the female author creates a kind of softness and kindness in the speech and literary style, while the repetition of this component has led to seriousness and emphasis in Aswani's words.

The characters in the novel *The Snow of Cairo* behave politely, with respect for the standard language and the observance of moral standards, which has brought politeness to speech as well as softness and kindness to the literary style of the female writer. Also, the use of various idioms by Aswani indicates violence and inflexibility in the narrative space and introduces the general style of his literature.

Both authors have used the element of repetition to reinforce the meaning and confirm their words with the difference that Abdul-Rahman used repetition to remove doubts in important and fateful elements such as jihad, job, etc.

It can be said that the literary language of Lena Abdu-Rahman in this novel is delicate, soft, detailed, full of emotions, polite, sobrious, serious, firm, general, obscene, and rhetorically significant. Grammatical and threatening sentences are the features of Ala Aswani's literary language.

keywords: Linguistics of Gender, Ala Aswani, *The Yacoubian building*, Lena Abdul Rahman, *The Snow of Cairo*.

مطالعه‌ی زبان و جنسیت در رمان «ثلج القاهرة» اثر لنا عبدالرحمن و

«عمارة یعقوبیان» از علاء اسوانی بر اساس دیدگاه رایین لیکاف

مریم دریانورد، دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

حمید ولی‌زاده^۱، استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

مهین حاجی‌زاده، استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۲۳

چکیده

زبان، یک پدیده‌ی اجتماعی است که شبکه‌ای متعدد و پیچیده از روابط فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و غیره موجود در جامعه را درون خویش بازتاب می‌دهد. یکی از نظریه‌های مهم، برجسته و نوین در حوزه‌ی زبان‌شناسی و جنسیت، نظریه‌ی رایین لیکاف موسوم به تئوری DSL می‌باشد که به وجود برخی تمایزها و تفاوت‌ها بین زبان مردانه و زنانه معتقد است. وی بر اساس این تئوری، به تقسیم این تمایزها در دو شاخه‌ی فکری و زبانی پرداخته است. این پژوهش با تکیه بر مطالعات زبان‌شناسی و با توجه به متغیرهای لیکاف، به بررسی ویژگی‌های زبان جنسیتی در رمان «ثلج القاهرة» اثر لنا عبدالرحمن و «عمارة یعقوبیان» از علاء اسوانی می‌پردازد تا تفاوت‌های زبان‌شناسی این دو را برای خواننده روشن سازد. پژوهش نشان می‌دهد که در رمان ثلج القاهرة، دقت و جزئی‌نگری بیشتری به عنصر رنگ و طیف‌های مختلف آن شده، ولی در عمارة یعقوبیان، رنگ‌های اصلی خودنمایی می‌کنند که بیانگر حس کلی‌نگری مردانه است. سوگندواژه‌ها و دشواژه‌ها، جایی در رمان ثلج القاهرة ندارند، اما بخش عمده‌ای از درونمایه‌ی رمان عمارة یعقوبیان را به خود اختصاص داده‌اند. سوگندواژه‌ها، تأکید و جدیت در سخن اسوانی را در پی دارند و دشواژه‌ها، سبک گفتار نویسنده را سخیف و خشن می‌کند. جملات امرانه در ثلج القاهرة، بیشتر نصیحت را در بر دارند که دلالت بر سبکی لطیف است. اما در رمان عمارة یعقوبیان، جملات امری، برای مطیع کردن شخصیت‌ها استفاده شده، که به نوبه‌ی خود، جدیت بیشتری را در سبک گفتاری ایجاد می‌کند. پرسش و تکرار در هر دو رمان در خلق جهان داستانی دخیل بوده‌اند.

کلید واژه‌ها: زبان‌شناسی جنسیت، علاء اسوانی، عمارة یعقوبیان، لنا عبدالرحمن، ثلج القاهرة.

مقدمه

زبان، ابزاری برای بیان و انتقال اندیشه‌ها و ایده‌های دنیای زنان و مردان است و جهانی که در آن زندگی می‌کند را بازتاب می‌دهد. بحث رابطه‌ی زبان و جنس از مقوله‌های پیچیده و مهم زبانشناسی در دوران مختلف، مخصوصاً دهه‌های اخیر بوده است. زبان‌شناسان با ارائه‌ی اسناد و شواهد گردآوری‌شده، نشان دادند که از میان کاربران زبان، رفتار دو جنس زن و مرد، متفاوت است و ریشه‌ی این تغییرات را عواملی چون اقلیم، موقعیت جغرافیایی، طبقه اجتماعی، سن نژاد، جنس و غیره می‌دانند. در این زمینه، لیکاف^۱ با انتشار کتاب "زبان و جایگاه زنان"، به صورت جدی، اختلافات زبانی بین زنان و مردان را بررسی کرد. در دیدگاه او تفاوت قدرت در میان این دو جنس، باعث فرودستی و مطیع بودن زن و سیطره و فرادستی مرد شده است و این بی‌ثباتی در گفتار زنان به شکل قابل ملاحظه‌ای بازتاب می‌یابد.

رمان، از آنجا که آینه‌ای برای ترسیم جهان واقعیت در قالب خیال است، زمینه‌ی مناسبی برای پژوهش‌های زبانشناختی جنسیتی به‌شمار می‌آید. در این نوع ادبی، افزون بر عناصر روایی نظیر کانون‌شدگی، راوی، شخصیت، صحنه‌پردازی، عنصر بافت و غیره، ساختار زبانی نیز در شناخت جهان داستان و افکار و اندیشه‌ی شخصیت‌ها، کمک شایانی می‌کند. علاء اسوانی^۲ و لنا عبدالرحمن^۳ از جمله نویسندگانی هستند که در آثار ادبی خویش از زبان به‌عنوان مؤلفه‌ای برای آفرینش داستان و خلق معنا بهره برده‌اند.

ویژگی‌های جنسیتی زبان در رمان ثلج القاهرة از لنا عبدالرحمن و عمارة یعقوبیان اثر علاء اسوانی با مهارت‌های زبانی و ظرافت‌های ادبی، قابل بررسی است؛ این دو از طریق زبان، سعی در معرفی و شناسایی هویت فردی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی خود و جامعه‌ی خویش دارند. این پژوهش بر آن است تا با بررسی زبان‌شناسی جنسیتی رمان‌های مذکور بر اساس دیدگاه لیکاف، بُعدی تازه در پژوهش‌های مطالعات رمان را شناسایی کند تا خواننده را با جهان روایی نویسندگان و نحوه‌ی نگرش ایشان به پیرامون، آشنا کند. شایان ذکر است که روش انتخاب این دو نویسنده و رمان‌های ایشان به‌صورت تصادفی بوده تا سطح معنی‌داری و مقدار کارایی و درستی نظریه برای

نویسندگان و در پی آن خواننده، آشکار شود و این مسأله تبیین گردد که چگونه تفاوت در جنسیت، اختلاف در شیوهی گفتار و به تبع آن اختلاف در سبک را به دنبال دارد؟ همچنین پرسش‌های دیگری که به ذهن متبادر می‌شود از جمله: ۱- جنسیت چگونه و در چه زمینه‌هایی بر زبان نویسندگان اثر گذاشته است؟ ۲- دیدگاه لیکاف چگونه تمایزهای جنسیتی را در نویسندگان روشن می‌سازد؟ را پاسخ گوید.

پیشینه‌ی پژوهش

تاکنون پژوهش‌هایی در زمینه‌ی زبان و جنسیت صورت گرفته است که در ادامه به چند مورد از آنها اشاره می‌شود:

محمود بختیاری و مریم دهقانی در مقاله‌ی «رابطه‌ی زبان و جنسیت در رمان معاصر فارسی: بررسی شش رمان» (نشریه‌ی زن در فرهنگ و هنر، شماره‌ی ۴: ۱۳۹۲)، نشان داده‌اند که تحلیل آماری مشخصه‌های زبانی، عملکرد نویسندگان زن در استفاده از رنگ‌واژه‌ها، تردیدنماها، دشواژه‌ها و تنوع صفاتی با دیدگاه لیکاف سازگاری دارد.

شکوه‌السادات حسینی در مقاله‌ی «زبان و جنسیت در رمان ذاکرة الجسد احلام مستغانمی» (پژوهشنامه‌ی زنان، شماره‌ی ۱۷: ۱۳۹۵) به این نتیجه رسیده که نویسنده با ایجاد تقابل میان مفاهیمی نظیر زبان زنانه و مردانه، دغدغه‌های شخصی و اجتماعی، زندگی در وطن و تبعید و نقش شخصیت‌ها پیش و پس از انقلاب الجزایر با استفاده هدفمندانه از زبان، چهره‌ای جدید از زن عربی و تعاملش با زبان مسلط مردانه ترسیم کرده است.

همچنین جمیل جعفری و همکاران، در مقاله‌ی «زبان و جنسیت در رمان اصل و فصل سحر خلیفه بر اساس فرآیندهای زبانی مایکل هالیدی»، (مجله‌ی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، شماره‌ی ۴۴: ۱۳۹۵) نشان داده‌اند که جنسیت نویسنده و عوامل اجتماعی، بر واژگان، جملات و تفکرات و بازنمود هویت و نقش زنان در اجتماع موثر است.

علی اکبر احمدی چناری و همکاران مقاله‌ای را با عنوان «اللغة والجنس في القصص القصيرة لفضيلة الفاروق وزويا بيرزاد علی ضوء آراء روبن لاکوف» در کاوش‌نامه‌ی ادبیات تطبیقی دانشگاه رازی، شماره‌ی ۲۸ (۱۳۹۶) منتشر کرده‌اند. رهیافت این پژوهش نشان می‌دهد که دو نویسنده، در گفتمان روایتی خویش به ویژگی‌های جنسیتی مانند رنگ، سبک زنانه، وصف و تأکید و... توجه کرده‌اند.

از جمله پژوهش‌هایی که در زمینه‌ی رمان عمارة یعقوبیان نوشته شده، می‌توان به مقاله‌ی «نقد رمان عمارت یعقوبیان، بر اساس رئالیسم در نظریه‌ی جامعه‌شناختی جورج لوکاج» از زهرا افضلی و همکاران اشاره کرد. مقاله‌ی مذکور که در شماره‌ی دوازدهم مجله‌ی نقد ادب معاصر عربی دانشگاه یزد (۱۳۹۵)، منتشر شده، به این رهیافت رسیده است که اسوانی با صداقت و شجاعت، واقعیت موجود در جامعه را به تصویر کشیده است.

عونی صبحی الفاروعی در مقاله‌ی «عمارة یعقوبیان الروية والتشکیل» (مجله‌ی جامعه‌ی دمشق للآداب و العلوم الإنسانية، العدد ۲: ۲۰۱۲)، به بررسی رمان عمارة یعقوبیان از لحاظ شکل هنری و روایی پرداخته است.

پایان‌نامه‌ای نیز با عنوان «ترجمه، نقد و بررسی رمان عمارة یعقوبیان» از شیما صابری در سال ۱۳۸۷ در دانشگاه تهران به رشته تحریر درآمده که در آن به صورت خلاصه، به نقد شخصیت‌های داستانی و ارتباطشان با یکدیگر پرداخته شده و در پی آن نیز به ترجمه رمان اهتمام ورزیده است.

اما در زمینه‌ی بررسی رمان ثلج القاهرة از لنا عبدالرحمن پژوهشی برای ذکر یافت نشد و با نگاهی گذرا به تحقیقات صورت‌گرفته مشخص می‌شود که مقایسه‌ی زبان و جنسیت در رمان ثلج القاهرة از لنا عبدالرحمن و عمارة یعقوبیان از علاء اسوانی، صورت نگرفته و پژوهش پیش‌رو، کاری مستقل در این زمینه است.

مبانی نظری پژوهش

زبان، یکی از پدیده‌های کنشگر و مؤثر اجتماعی در بافت جامعه است که با بقای جامعه، رشد می‌کند و با سقوط آن، تنزل می‌یابد (رحمة، ۲۰۱۶: ۲۰). زبان، ساخته‌ی یک فرد نیست، بلکه آن یک «نهاد اجتماعی» است که افراد یک جامعه به منظور آگاهی از مقاصد و افکار دیگران و برای برقراری ارتباط با دیگران، بدان روی می‌آورند (همان: ۲۲). بر این اساس، زبان همواره تحت تأثیر اجتماع است و با پدیده‌های اجتماعی، پیوندی ناگسستنی دارد (عفیفی، ۱۹۹۵: ۶). از آنجا که زبان و اجتماع رابطه‌ی تنگاتنگی با هم داشته و عناصر مختلف هر کدام بر دیگری نقش دارد، می‌توان از چشم‌اندازهای گوناگون مورد مطالعه قرار دارد.

عنصر جنسیت، یکی از بارزترین مؤلفه‌های زبانی است که با بررسی آن می‌توان به نوع تفکر و اندیشه‌ی افراد پی برد. بررسی‌های جدید نشان می‌دهد که بین جنسیت و رفتار زبانی همبستگی‌هایی وجود دارد، بنابراین می‌توان علت‌مختلف بودن گونه‌های زبانی یک جامعه را بر اساس جنسیت گویندگان آن زبان توضیح داد. از این روست که می‌گویند «میان زبان و جنس گوینده، مناسبت‌های مستقیمی وجود دارد که باعث تمایز زبان زنان و مردان می‌شود» (الاستانی، ۲۰۱۵: ۲).

به همین دلیل می‌توان گفت که از مهمترین عوامل تأثیرگذار در اختلافات گویشی، عامل جنسیت است و علت‌پیدایش گونه‌های جنسی زبان آن است که «زبان به عنوان یک پدیده‌ی اجتماعی رابطه‌ی تنگاتنگی با طرز تلقی‌های اجتماعی دارد. از آنجا که مرد و زن، از نظر اجتماعی، تفاوت دارند، جامعه نقش‌های اجتماعی متفاوتی برای آنان تعیین می‌کند، الگوهای رفتاری متفاوتی را از ایشان انتظار دارد و زبان صرفاً این واقعیت را منعکس می‌کند» (ترادگیل، ۱۳۷۶: ۱۱۶). ویرجینیا وولف^۴ معتقد بود که نویسندگان زن، ارزش مردانه را در نوشتار خود غالب می‌کردند و دید واضح و روشن خود را به نفع قدرت بیرون از خود تغییر می‌دادند (وولف، ۱۳۸۳: ۱۱۲).

ناقدان و پژوهشگران بسیاری چون سایپیر^۵، لباو^۶، فیشمن^۷ و دیگران، به بررسی عوامل اجتماعی در مطالعات زبانی پرداخته‌اند که در این میان، لیکاف با انتشار کتاب

"زبان و جایگاه زنان" و چند مقاله‌ی دیگر به صورت جدی و عملی به تفاوت و اختلاف زبان زن و مرد پرداخت. او بر این باور است که «زبان زنان عملاً پست‌تر از مردان است؛ زیرا شامل انگاره‌های ضعف و عدم قطعیت است و بر مطالب بی‌اهمیت، سبک غیر جدی و واکنش‌های عاطفی تأکید دارد» (سلدن و ویدوسون، ۱۳۷۷: ۲۶۳). همچنین «زنان بیشتر از مردان از جمله‌های پرسشی یا تأکیدی استفاده می‌کنند که فی‌شمن این رفتار را ناشی از عدم اعتماد به نفس زنان می‌داند که فمینیست‌ها بدان مخالفت می‌کنند» (فیاض و رهبری، ۱۳۸۵: ۳۷). از آنجا که زنان کمتر در فعالیت‌های اجتماعی حضور دارند، نوعی بی‌ثباتی و تزلزل شخصیتی در آن‌ها رشد می‌کند که به مرور زمان در رفتار زبانی آنها خودنمایی می‌کند. به طور خلاصه لیکاف، ویژگی زبان زنانه را در مقایسه با زبان مردانه، در سطوح زبانی به این ترتیب طبقه‌بندی می‌کند:

۱- از نظر او، در رعایت نکات آواشناسی، زنان نسبت به مردان دقت کمتری دارند، اما صدای زنان، نسبت به مردان دم‌ش بیشتری دارد (پرنفس‌تر است) (تقدمی نوغانی و عزتی، ۱۳۹۵: ۲۷).

۲- زنان به نسبت مردان، از صورت‌های عاطفی بیشتر برخوردار هستند، قطعیت در کلامشان کمتر به چشم می‌خورد و در توصیف رنگ‌ها دقیق‌ترند (ثاناسولاس، ۲۰۱۶: ۲).
 ۳- زنان نسبت به مردان، بیشتر از سؤالات غیرمستقیم استفاده می‌کنند که نشان‌دهنده‌ی عدم اعتماد به نفس در طرح موضوع است. همچنین زنان برای تنوع در گفتار از تغییر لحن بیشتر استفاده می‌کنند (Lakoff, 1975: 52-54).

۴- زنان بیشتر از لحن مؤدبانه و غیرمستقیم استفاده می‌کنند، حس شوخ‌طبعی در آنها کمتر است و بیشتر درباره‌ی احساسات شخصی خود حرف می‌زنند (ثاناسولاس، ۲۰۱۶: ۲). براساس تحقیقات صورت‌گرفته، گروه‌های جنس در انتخاب برخی اقلام واژگانی، متفاوت عمل می‌کنند. «کیت^۸» و «شاتل ورث^۹» معتقدند زنان دایره‌ی لغات محدودتری داشته و از کلمات تکراری بیشتری استفاده می‌کنند. به علاوه دو گروه در توضیح و توصیف صحنه‌ها و وقایع نیز متفاوت عمل می‌کنند (مختاری و درخشان، ۱۳۹۴: ۱۳۴).

از نظر لیکاف، «هر قدر هم که یک گوینده ی ادبی، بنا بر سبک و ساختار زبان جنس مخالف خود صحبت کند، باز هم ویژگی های جنسیتی زبان خود را به گونه ای گسترش داده است؛ اما درک این ویژگی ها، در نگاه اول برای خواننده شاید سخت باشد» (Lakoff, 1975: 72). پس از معرفی و ذکر خلاصه ی رمان ها به بررسی و تحلیل رمان های فوق در چارچوب و الگوی زبانشناختی جنسیتی لیکاف پرداخته خواهد شد.

خلاصه ی رمان ثلج القاهرة

رمان ثلج القاهرة، سه خط داستانی را در دل خویش نهان دارد؛ یکی روایت ملکه "نورجهان" مصری است که با شاهزاده ی ترک ازدواج نافرjami دارد؛ زیرا از یک طرف خانواده ی شاه او را درون خویش نمی پذیرند و از طرفی نورجهان که از سازگاری با جو و فضای استانبول ناتوان است، به ناچار به مصر برمی گردد تا عشق گم گشته ی خود را در وجود پزشکی مسیحی به نام یوسف، بیابد؛ اما در پایان، ازدواج با او به سرانجام نمی رسد؛ زیرا صابر دمنهوری به خاطر مال بر نورجهان طمع می برد و او را می کشد. جریان دوم روایت، داستان بُشری است که به خاطر ازدواج مادرش با یک وکیل به سوریه می رود و با مرگ همسر مادر، مادر با دخترش روانه ی قاهره می شوند. قاهره برای بُشری، سرآغاز ماجراها و رخدادهای سخت است. ازدواج بشری با ناصر به سرانجام نمی رسد، با ناجی، دوست می شود و همزمان به صافی که پزشکی را رها کرده و به فلسفه روی آورده، علاقمند می شود. بشری در دوستی با صافی به دنبال آن است که حقیقت خویش را بیابد، از این رو به راهی می رسد که متوجه می شود که روح نورجهان در او حلول کرده است. در میان این دو خط روایت، جریان سومی وجود دارد و آن داستان دختر ۱۶ ساله منسوب به خاندان قاجاری است که پزشکان از درمان وی عاجز می شوند و دختر فوت می کند. سپس روح او در سلوی، سپس نورجهان و در نهایت بشری حلول می کند و در این گشت و گذار خود، با مولانا، شمس تبریزی و ابن عربی برخورد می کند. این رمان، یک تجربه ی ادبی با محتوای واقعیت های اجتماعی است که

در دل آن سفرهای صوفیانه‌ی روح رخ می‌دهد. لنا عبدالرحمن در رمان خویش از ترس، بیماری، ناکامی، بی‌وفایی و سایر مشکلاتی که جامعه‌ی بشری را از هدف والای انسانیت دور می‌کند، سخن می‌راند.

خلاصه‌ی رمان عمارة یعقوبیان

"هاگوب یعقوبیان" ارمنی، در سال ۱۹۳۴، در محله و مکانی زیبا، ساختمان ده طبقه‌ای با پنجاه واحد به نام «عمارت یعقوبیان» بنا می‌نهد؛ ساختمانی با نمایی از سنگ‌های مرمر و بالکن‌های مزین‌شده با مجسمه‌های سنگی. سبک اروپایی ساختمان، از آن، یک شاهکار معماری ساخته که شکوهش، تحسین بینندگان را برمی‌انگیزد. در آغاز، سرمایه‌داران و ثروتمندان مصر در این عمارت سکنی می‌گزیدند، اما با انقلاب ۱۹۵۲، ورق برمی‌گردد و همه چیز تغییر می‌کند. ساکنان پیشین عمارت، آن را ترک می‌کنند و ورثه‌ی هاگوب یعقوبیان، مصر را به مقصد سویس ترک می‌گویند. پس از کودتا، افسران و نظامی‌های بلند پایه در اینجا سکنی می‌گزینند و اتاقک‌های پشت‌بام، مکانی برای پرورش پرندگان از جمله مرغ و خروس می‌شود. در دهه‌ی هفتاد، اوضاع وخیم‌تر می‌شود و روستاییانی که در اثر فقر از روستا برای یافتن کار به قاهره آمده‌اند، در اتاقک‌های روی پشت‌بام‌ها اقامت می‌کنند.

پردازش تحلیلی رمان

در این بخش، با استفاده از الگوهای زبانشناسی منتج از دیدگاه رابین لیکاف یعنی رنگ واژه‌ها، سوگندواژه‌ها، دشواژه‌ها، دستورها و کلمات آمرانه، تکرارها، پرسش‌ها، باورهای عامیانه و فولکلور و تشدیدکننده‌ها، به بررسی زبانشناختی جنسیتی رمان ثلج القاهرة و عمارة یعقوبیان پرداخته می‌شود. بدین ترتیب که در هر مبحثی، ابتدا نمونه‌هایی از دو رمان ثلج القاهرة و سپس رمان عمارة یعقوبیان ارائه می‌گردد و در پایان همان مبحث، آماری کلی از موضوع داده می‌شود.

دشوآژه‌ها (واژه‌های تحریم‌شده)

دشوآژه‌ها، صورت‌های زبانی هستند که بیان آنها از لحاظ فرهنگی، مذهبی و اجتماعی ناشایست است و کاربرد ناشایست آن سبب سرافکنندگی فرد می‌شود؛ الفاظ رکیک، ناسزاها، مسائل جنسی و غیره را می‌توان جزو این دسته حساب کرد (ارباب، ۱۳۹۱: ۱۱۲). بدیهی است در به‌کارگیری دشوآژه‌ها و تابوهای زبانی، زنان و مردان متفاوت برخورد می‌کنند و زنان به‌طور ذاتی، به کاربرد مؤدبانه‌تر گفتار گرایش دارند. در رمان ثلج القاهرة، شخصیت قهرمان، بسیاری از بی‌وفایی‌ها و خیانت‌ها را از جانب همسر خویش و دیگران می‌بیند، بنابراین طبیعی است که برآشوبد و انواع واژگان رکیک و غیررکیک را نسبت به عاملان آن بر زبان راند؛ اما با این وجود، دامن سخن را به رکاکت نمی‌آلاید و ادب در گفتار را رعایت می‌کند و تنها یکبار از واژه‌ی «لعن» استفاده می‌کند، که آن هم از طرف دوست صابر به‌کار رفته است؛ زمانی که از دوستش صابر به‌خاطر کارها و پرسش‌های بی‌هوده و بی‌ثمرش که زندگی‌اش را به هدر داده، خسته شده و بر او می‌آشوبد: «تساؤلُتک عن السببِ فی کلِّ ما کانَ وعن حیاتک الّتی مضتْ بلا أي فعلٍ، سوی فعلٍ واحدٍ کان سببَ شقائک ولعنتک»^{۱۱} (عبدالرحمن، ۲۰۱۳: ۱۲۵).

در این رمان، شخصیت‌ها از تمایلات و علایق خویش به معشوق‌شان روایت می‌کنند و صحنه‌های عاشقانه‌ی زیبایی از دیدار دو عاشق و خلوت آن‌ها در برابر دیدگان خواننده مجسم می‌شود. اما با این وجود، نویسنده در ترسیم این صحنه‌ها، جانب ادب را همیشه رعایت می‌کند؛ به‌عنوان مثال، برای بشری باورنکردنی است که زنان از میل به لمس توسط مردان با دیگران سخن بگویند، هر چند کاربرد جملات زیر، در حیطه‌ی تابوهای گفتاری و دشوآژه‌ها نیست. نزاکت در روایت و دوری از دشوآژه‌ها، گفتاری نرم و سبک به دور از خشونت را برای متن به ارمغان آورده است: «کیف حکت الفتیات عن رغباتهن باللمس من رجل وکیف سیتبدلن هذه الرغبة بالذهاب إلى الکوافیر أو جلسة مساج»^{۱۲} (همان: ۱۳۸)

اما رمان عمارة يعقوبيان، سرشار از کلمات ممنوع، تابوهای فرهنگی اجتماعی و دشوآژه‌های کلامی است؛ در این رمان می‌توان انواع واژگان مربوط به رقص و آواز،

کلوب و کاباره، مسائل جنسی، می و افیون و فحش و ناسزا را یافت. گویی رمان، نمایشگاهی برای تجلی و معرفی انواع آلات و ابزار شرب خمر است، همچنان که دایره المعارفی برای شناسایی انواع کاباره‌ها و روابط نامشروع و همجنسگرایی و دشواژهاست.

علاء اسوانی از طبقه‌بندی کلوب‌ها و کاباره‌ها سخن می‌گوید که برخی از آن‌ها، مکانی برای دیدار عشاق است و برخی دیگر مکانی مناسب برای لحظات خوشی بزرگان و رؤسای مملکت است که به‌دور از چشم روزنامه‌نگاران، با می و افیون سر مست می‌شوند. چنان‌که در متن زیر نیز روایت می‌کند که "کاباره‌ی شینو"، جایی مناسب برای دیدار همجنسگرایان و بیماران جنسی است: «بار شینو اشتهر أساساً کمکان للقاء الشواذ جنسیاً، صاحب البار اسمهُ عزیز وشهرته الإنجلیزی وهو مصابٌ بالشذوذ»^{۱۳} (الأسوانی، ۲۰۱۰: ۵۲).

نویسنده در متن زیر دشواژه‌های «کتیف، پدر سگ، مفرنگی و تریاکی» را به‌کار می‌برد، این دشواژه‌ها از زبان شخصیت زن رمان، "دولت"، شنیده می‌شود که برادر خویش را با تهمت گم کردن انگشتی الماس دشنام می‌گوید. نتیجه‌ی استفاده از این دشواژه‌ها، متن روایت و به تبع آن سبک گفتار را خشن می‌سازد: «ضیعت الخاتم الأملاط یا وسخٌ...؟! احترمی نفسک یا دولتٌ... أنا محترمةٌ غضباً عنک أنت اللی مهزاً ومسخرهٌ... یا ابنَ الکلب یا شمامٌ...»^{۱۴} (همان: ۱۱۳)

با بررسی این بخش در دو رمان، دیدگاه لیکاف درباره تفاوت زبانی زن و مرد و همچنین متانت در رفتار و گفتار لنا عبدالرحمن اثبات شد. نتیجه‌ی حفظ ادب در گفتار، نرمی و ملاحظت را برای سبک ادبی نویسنده‌ی زن به ارمغان آورده است؛ همچنان که کاربرد انواع دشواژه‌ها توسط نویسنده‌ی مرد، خشونت و انعطاف‌ناپذیری را در فضای روایت می‌پراکند از این‌رو لیکاف، زنان را استادان استفاده از حسن بیان می‌داند (ارباب، ۱۳۹۱: ۱۱۲). در جدول زیر می‌توان بسامد دشواژه‌های موجود در دو رمان را مشاهده کرد:

جدول ۱- بسامد دشواژه‌ها در دو رمان

نوع دشواژه‌ها	رمان ثلج القاهرة	رمان عمارة یعقوبیان
ناسزا	-	۲۰
مسائل جنسی و افیون و..	-	۴۲
غیر رکبک	۲	۴

برای مطالعه بیشتر می‌توان به صفحه‌های (۱۳-۱۴-۱۸-۲۶-۴۲-۴۳-۵۳-۵۵-۷۵-۹۰-۹۳-۱۰۷-۱۰۸-۱۱۰-۱۱۲-۱۴۸-۱۵۹-۱۷۶ و....) رمان اسوانی مراجعه نمود.

رنگ‌واژه‌ها

در دیدگاه لیکاف، زنان دقت بیشتری در تشخیص رنگ‌ها دارند و برای هرکدام از آنها طیف‌های گوناگونی به‌کار می‌برند. این در حالی است که مردان، بین طیف‌های گوناگون تفاوت چندانی احساس نمی‌کنند. از نظر او کاربرد واژه‌هایی مثل قرمز، عنابی، پیازی، صورتی، بژ، فیروزه‌ای بلوطی، ارغوانی، لاجوردی، بور و جوگندی، در گفتار خانم‌ها چشمگیر است، ولی اکثر مردها آن را به کار نمی‌برند (رحمة، ۲۰۱۶: ۱۳۲).

نویسنده در رمان ثلج القاهرة، بسیار از رنگ‌های مختلف و طیف‌های گوناگون یک رنگ سخن می‌گوید. در این رمان هر پدیده، شیء، لباس، ساختمان و غیره از دید نویسنده نمی‌گذرد مگر آنکه، ویژگی‌های فیزیکی و اندازه و رنگ و ساختار کلی آن را برای مخاطب مجسم کند، تا مخاطب را با خود در صحنه‌ی داستان همراه نماید. در میان این ویژگی‌ها، عنصر رنگ، با بسامد بالا هم در میزان استفاده و تکرار و هم در تنوع و طیف گوناگون، خودنمایی می‌کند: «یبدو البیتَ الكبيرَ ما لو أنه کبرَ مائهَ عامٍ، الأعمدةُ تقشَّرُ طلاؤها، واللونُ الکریمَةُ النقیُّ للجدرانِ الخارجیةِ صارَ باهتًا» (عبدالرحمن، ۲۰۱۳: ۱۸)

رنگ در این رمان، نمود محسوسی دارد و نویسنده به‌خوبی توانسته طیف‌های مختلف رنگ را برای مخاطب به‌تصویر بکشد. کاربرد رنگ‌های بلوطی روشن، سفید، یاسمنی و عسلی، ظرافت و دقت و نکته‌سنجی زن را یادآوری می‌کند که این

نکته‌سنجی در توصیف پدیده‌ها، ریزبینی و دقت در نگاه، گفتار و سبک نویسنده را به همراه می‌آورد: «لَوْنُ شَعْرِهَا كَسْتَنَائِي فَاتِحٌ، تَجْمَعُهُ إِلَى الْخَلْفِ عَلَى شَكْلِ مَوْزَةٍ، تَضَعُ فِيهِ مَشْبَكًا أَسْوَدَ، فِي أُذُنَيْهَا قَرطَانٍ مِنَ اللَّوْلُو، وَجْهٌهَا أَيْضٌ يَاسْمِينِي شَاحِبٌ فِيمَا عَيْنَاهَا عَسَلِيَتَانِ»^{۱۶} (همان: ۱۹). کاربرد بیشتر رنگ را می‌توان در صفحات (۱۰-۱۳-۱۸-۱۹-۲۰-۲۳-۲۴-۱۴۹-۱۳۵-۱۰۸-۷۹-۴۵-۳۶-۳۱-۳۰-۲۹-۲۷-۲۵ و...) این رمان مشاهده کرد.

علاء اسوانی نیز از کاربرد رنگ در زیباسازی فضای داستان خویش بهره برده است، اما بهره‌وری او بیشتر رنگ‌هایی با طیف اصلی چون قرمز، آبی، سفید، زرد و نارنجی را در برمی‌گیرد و نکته‌سنجی و ریزبینی زنانه‌ی لنا عبدالرحمن در انتخاب رنگ‌واژه‌ها را ندارد؛ چنان‌که در شاهدمثال زیر، نویسنده لباس قرمز و چسبان شخصیت بشینه را روایت می‌کند و هیچ طیف رنگی را برای رنگ قرمز در نظر نگرفته است: «ترتدی الفُستَانُ الْأَحْمَرَ الضَّبِيقَ الَّذِي يَبْرُزُ تَفَاصِيلَ جَسَدِهَا...»^{۱۷} (الأسواني، ۲۰۱۰: ۱۳).

اسوانی در برخی موارد نیز تنها به پوشش نویسنده اشاره می‌کند و رنگ و نوع آن را نادیده می‌گیرد، این امر به‌خاطر کلی‌نگری مردانه است که دقت چندانی به این موضوعات پیش‌پا افتاده و سطحی ندارند. از نظر ایشان، سیاست، اجتماع، کار و خانواده بسیار با ارزش‌تر هستند تا طیف‌های مختلف یک رنگ: «ظَهَرَ حَاتِمٌ رَشِيدٌ وَمَعَهُ شَابٌّ أَسْمَرٌ فِي الْعِشْرِينَاتِ يَرْتَدِي مَلَابِسَ بَسِيطَةً وَشَعْرَهُ حَلِيقٌ عَلَى طَرِيقَةِ الْجَنُودِ»^{۱۸} (همان: ۵۵) برای مطالعه‌ی رنگ در رمان عمارة يعقوبیان می‌توان صفحات (۳۳-۳۵-۳۷-۴۱-۴۴-۲۷۰-۲۲۷-۱۹۷-۱۷۲-۱۵۹-۱۰۷-۹۲-۷۹-۵۹-۵۸ و...) رمان را بررسی کرد.

در جدول زیر می‌توان میزان بسامد تکرار رنگ‌ها در دو رمان مورد نظر را مقایسه

نمود:

جدول ۲- بسامد رنگ‌واژه‌ها در دو رمان

رمان عمارة یعقوبیان	رمان ثلج القاهرة	نوع رنگ
۲۲	۲۳	سفید
۱۴	۲۷	سیاه
۱۰	۱۴	قرمز
-	۲	بنفش
-	۶	سبز روشن
-	۳	کرمی
۴	۸	گندمی
-	۲	سفید یاسمنی
-	۲	عسلی
۳	۸	خاکستری
-	۳	طلایی
-	۶	زرد
-	۴	گل بهی
۱۲	۳	آبی
۵	۲	خاکی
۱	۳	بلوطی روشن

چنان‌که روشن شد، مطالعه‌ی رنگ‌واژه‌ها در دو رمان فوق، دیدگاه لیکاف را به اثبات می‌رساند که زنان دقت و جزئی‌نگری بیشتری نسبت به رنگ دارند و در انتخاب طیف‌های مختلف یک رنگ یا تنوع در آن‌ها مهارت بیشتری دارند؛ اما مردان در زمینه‌ی انتخاب رنگ، کلی‌نگر و سطحی‌بین هستند؛ زیرا اشتغال به مسائل دیگر را مهم‌تر می‌دانند. رحمة ستی، از قول لیکاف بیان می‌دارد که تفاوت در کاربرد واژه‌ها از سوی مردان و زنان می‌تواند به این دلیل باشد که در جامعه‌ی ما، مردان به موضوعات کاری و سیاسی و اجتماعی علاقه نشان می‌دهند و در حقیقت مسائل جزئی مانند تشخیص رنگ و طیف‌های آن را بر عهده‌ی زنان می‌گذارند. از نظر لیکاف، اهتمام به رنگ با جزئیاتش برای مردان، نوعی هدر دادن زمان است (رحمة، ۲۰۱۶: ۱۳۲-۱۳۳).

سوگندواژه‌ها

تفاوت‌های مردان و زنان در خصوص به‌کارگیری سوگندواژه‌ها، بیانگر این است که مردان بیشتر از زنان قسم می‌خورند (جان‌نژاد، ۱۳۸۰: ۱۲۱). بعد از مطالعه و بررسی رمان تلج القاهرة، این نتیجه حاصل شد که نویسنده در رمان خود نه سوگند به مقدسات مانند خدا، قرآن، کعبه، پیامبران و غیره را دستاویز آفرینش رمان خویش قرار داده و نه سوگند به امور ارزشی مانند پدر و مادر، برادر و دیگران را ابزاری برای خلق معنا. هرچند زمینه‌هایی چون عدم اعتماد، عدم پذیرش و ناباوری در شخصیت‌ها به وجود آمد، اما هیچ استفاده‌ای از سوگند برای پذیرش افکار و باورها صورت نگرفته است.

در مقابل، در جای‌جای مختلف رمان عمارة یعقوبیان، سوگند، مخصوصاً به مقدسات، از زبان شخصیت‌های مختلف دیده می‌شود؛ یک‌بار از زبان بثینه، بارها از زبان شیخ اخوان (صفحات ۱۴۰-۱۶۷-۱۶۸-۱۹۹)، چند بار نیز از زبان زکی‌بک، کمال الفولی، طه شاذلی قسم به گوش خواننده می‌رسد؛ چنان‌که در متن زیر شیخ اخوان، مسجد و مکان اعتراض پیروان اخوان المسلمین را مکانی مقدس که محل آمد و شد فرشتگان هست، می‌داند و برای تحکیم سخنان خود و تلقین آن در ذهن مخاطب، از سوگند به «الله» استمداد می‌جوید. سوگند به هر نوعی، فضایی از جدیت و شدت را در فضای روایت می‌پراکند: «والله أئی أرى هذا المكان طاهراً مباركاً تحفُّ به الملائكةُ والله أئی أرى معكم دولة الإسلام...» (الأسوانی، ۲۰۱۰: ۱۳۷)

کمال الفولی که توانسته بود با گرفتن رشوه از حاج عزام و نیرنگ و تقلب در انتخابات، حاج عزام را نماینده‌ی مردم کند، با ظاهرسازی و فریب مردم سعی در صحیح جلوه‌دادن انتخابات می‌کند. از این‌رو از قسم، برای پذیرش سخنان خویش در نزد مردم سود جسته است؛ کاربرد پرتکرار سوگند خصوصاً با لفظ جلاله، به ویژگی سبک‌ساز در رمان عمارة یعقوبیان تبدیل شده، به‌طوری‌که مخاطب می‌تواند حدس بزند که چه هنگام زمینه‌ی لازم برای تشدید و تقویت کلام با سوگند به وجود می‌آید: «كان عزامٌ يتوقع المبلغَ لکنه أثر المساومة لعل وعسى... و قال الفولي: اسمع يا حاج! تصدق بالله...؟! فرددَ الحاضرون»

جميعاً" لا إله إلا الله"....^{۲۰}» (همان: ۱۱۹). در صفحات (۱۱۹-۱۳۴-۱۳۷-۱۴۰-۱۶۷-۱۶۸-۲۷۱-۲۳۷-۲۱۶-۱۱۹-و....) این رمان می‌توان استفاده از سوگند را مشاهده نمود. عدم کاربرد سوگند توسط نویسنده‌ی زن، نوعی نرمی و ملاحظت در گفتار، اندیشه و در نهایت سبک ادبی وی به همراه دارد، در حالی که تکرار فراوان این مؤلفه باعث تأکید در کلام اسوانی شده است. سوگند از دیدگاه نحوی، جمله‌ای است که خبر را تأکید می‌کند و آن را محکم و استوار می‌سازد (خرقانی، ۱۳۸۳: ۹۴) و باید آن را استوارترین شیوه‌ی تأکید دانست (همان: ۹۱). در جدول زیر، میزان بسامد سوگندواژه‌ها در دو رمان مورد نظر، به مقایسه گذاشته شده است:

جدول ۳- بسامد سوگندواژه‌ها در رمان ثلج القاهرة و عمارة يعقوبيان

سوگندواژه‌ها	رمان ثلج القاهرة	رمان عمارت يعقوبيان
سوگند به مقدسات (خداوند)	-	۱۴

تکرار

زنان نسبت به مردان، بیشتر از تکرار در سخنان‌شان استفاده می‌کنند. تکرار در نزد زنان، تنها زینت ادبی نیست؛ بلکه پیش از آن، امری مربوط به روح و روان زنانه است. آنان با مقاصدی مانند برانگیختن ترحم، تفاضل و تفاخر، تردید، اضطراب و غیره، از تکرار استفاده می‌کنند (Lakoff, 1975: 218).

در رمان ثلج القاهرة، نویسنده با انگیزه‌های متفاوت چون تأکید کلام، باورپذیری، اهمیت موضوع، از تکرار برای مفهوم‌سازی و خلق معانی استفاده کرده است. چنان‌که در عبارت زیر برای پرهیز از اضطراب و فشار و حفظ آرامش از عبارت «هذا أيضا سيمر» دو بار بهره برده است، بنابراین تکرار، کارکرد روانی و آرام‌بخشی دارد تا ذهن آشفته و مردد را مطمئن سازد: «في أسفل الورقة وجدتُ عبارةً أخرى تقول: «هذا أيضا سيمر» أعادتها العبارة الثانية لأوقات شاقّة حين كانتُ تردّد مئات المرات في سرّها» هذا أيضا سيمر،...^{۲۱}» (عبدالرحمن، ۲۰۱۳: ۲۱)

عبدالرحمن با استفاده از تلقین و تکرار، یک مفهوم ساده را در ذهن مخاطب مهم و با ارزش جلوه می‌دهد: این تکرارها که مفید و به اندازه است، ملال و خستگی را برای خواننده در پی ندارد. در متن زیر، نویسنده بیان می‌کند که کار مادری و سرپرستی خانواده، بسیار باارزش است، اما تردید دارد که دخترش اهمیت این موضوع را بداند. بنابراین از تکرار «لاتعرف» برای نشان‌دادن تردید و تأکید کلام خود بهره می‌جوید که در اینجا برای رفع تردید و اضطراب در ذهن شخصیت است. نویسنده با این تکرار، کلام را قوت می‌بخشد: «كَيْفَ حَدَثَ كُلُّ هَذَا؟ هِيَ لَا تَعْرِفُ... لَا تَعْرِفُ... كُلُّ مَاتِدْرِكُهُ أَنْ أَمَّهَا صَارَتْ قَادِرَةً عَلَى الْقِيَامِ بِدَوْرِ الْأَبِ وَالْأُمِّ فِي أَنْ وَاحِدٍ»^{۲۲} (همان: ۲۷) علاوه بر موارد مذکور، در صفحات (۱۲-۱۵-۲۱-۲۷-۴۹-۷۲-۱۲۵-۱۳۵ و ...)، نمونه‌هایی از وجود عنصر تکرار در متن رمان دیده می‌شود.

علاء اسوانی نیز در رمان خویش، از عنصر تکرار برای القای مفهوم در ذهن مخاطب بهره گرفته است. هرچند که میزان استفاده از این عنصر، به فراوانی لنا عبدالرحمن نمی‌رسد، اما همچنان عنصر تکرار در بیان مفاهیمی چون جهاد، ترس، حیرت، (صفحات ۸۶-۱۳۶-۱۵۸ و...) همچنان پررنگ بوده و در آفرینش معانی و خلق جهان روایت، نقش‌آفرینی می‌کند. در متن زیر، طه شاذلی که به خاطر شغل پدرش از رسیدن به دانشگاه افسری بازمانده، با خودش، عبارت «حارس عقار» تکرار می‌کند؛ تکرار این واژگان برای نویسنده و در پی او خواننده، هر بار با مفاهیمی چون حیرت، حسرت، تعجب، پرسش، واماندگی و غیره همراه است، بنابراین با کاربرد هربار این واژه، مفهوم جدیدی به متن اضافه می‌شود: «ستعداد مائة مرة وجه اللواء رئيس اللجنة وهو يسأله بتأن وكأنه يتلذذ بإهانتته: «والدُّك حارسُ عقارٍ يا بني؟... حارسُ عقارٍ.. اجتهدَ لكي ينقذَ من ثقبِ كُليةِ الشرطةِ إلى الحياةِ اللاتئمةِ المحترمةِ لكنَّ الكلمةَ... حارسُ العقار...»^{۲۳} (الأسواني، ۲۰۱۰: ۸۶).

اسوانی در متن زیر از زبان شیخ گروه رادیکال و خشونت‌طلب اخوان المسلمین، به روایت جهاد در راه خدا و مبارزه در راه اسلام، می‌پردازد. شیخ اخوان، با تکرار کلمه‌ی «جهاد»، وجوب و اعتقاد به آن را برای مخاطب برجسته می‌کند. از این‌رو، در پی ایجاد

ساختار تکرار، فضا برای بالندگی معنا نیز فراهم شده است. تکرار در این متن، بیانگر تأکید و اهمیت موضوع و تشویق به خیزش و جهاد است. بنابراین تفاوت معناداری با کاربرد تکرار توسط نویسنده ی زن دارد: «بلغ حماسُ الشيخ: الجهادُ الجهادُ...» یا أحفادُ أبي بكر وعمرٍ وخالدٍ وسعدٍ... أملُ الإسلامِ معقودُ اليومَ عليكم كما عقدَ يوماً علي أجدادكم العظام^{۲۴}» (همان: ۱۳۶). نمونه های تکرار در صفحات (۸۶-۱۳۶-۱۵۸ و ۱۹۸-۲۹۰-۲۳۶-۲۲۳-۲۱۲-۱۹۹ و ..) این رمان دیده می شود. در جدول زیر، بسامد تکرار در دو رمان مورد بحث، مقایسه شده است:

جدول ۴- بسامد تکرار در دو رمان

تکرار	رمان ثلج القاهرة	تکرار در رمان عمارة يعقوبيان
۳۰		۱۴

در پایان این بخش معلوم شد که هر دو نویسنده از عنصر تکرار، برای تقویت معنا یا رفع تردید و تأیید سخن خویش بهره برده اند، با این تفاوت که نویسنده ی زن در مسائل عاطفی و روانی و برای رفع تردید، از تکرار سود جسته و اسوانی بیشتر در عناصر مهم و سرنوشت سازی چون جهاد، شغل و غیره، از تکرار استفاده کرده است. بنابراین دیدگاه لیکاف مبنی بر این که زنان برای حالات روانی نظیر تردید، اضطراب، تفاخر و غیره از تکرار استفاده می کنند، تقویت می شود.

پرسش

زبان شناسان معتقدند که زنان بیش از مردان در گفتار و نوشتار خود از جملات پرسشی استفاده می کنند. علاوه بر کمیت، در انگیزه ی کاربرد این نوع جملات در بین دو جنس نیز تفاوت قائل هستند (جان نژاد، ۱۳۸۰: ۱۲۱).

لنا عبدالرحمن در رمان ثلج القاهرة، در قسمت های مختلف و به مقاصد گوناگون، از پرسش بهره گرفته است؛ پرسش ها در این رمان بیشتر با عبارات کوتاه و متعدد، به دنبال هم می آیند. چنان که در متن زیر، پرسش ها با حسرت و تأسف و یادکرد گذشته ها همراه

است و این پرسش‌ها، ذهن مخاطب را به کنکاش برای یافتن پاسخ فرا می‌خواند اما چون او نیز راهی نمی‌یابد، با شخصیت همزادپنداری می‌کند و همراه با شخصیت در آفرینش داستان، به یاری نویسنده می‌آید: «این صَارَ دفترُ قصائدِ الصغیر؟ این صارت ذاکرتی کُلُّها؟ این هو الطفلُ الذي رغبتُ في إنجابه؟...» (عبدالرحمن، ۲۰۱۳: ۱۵)

حسرت گذشته و یادکرد خاطره‌انگیز دوران خوش گذشته، انگیزه‌ی لازم را برای پرسش‌های متعدد و طولانی در ذهن شخصیت بشری به وجود آورده و چنین پرسش‌هایی ایجاد تأخیر، خلأ و حس تعلیق در داستان می‌کند. بنابراین بسآمد بالای این جملات پرسشی، به عنصری سبک‌ساز در رمان تبدیل شده است: «من یری القصرَ الذي عشتُ فيه؟ من یری الثيابَ التي كانت لي؟ المجوهرات التي امتلکْتُها؟ الحفلات التي رقصتُ بها؟ الموسيقى التي غزفتُ من أجلي؟...» (همان: ۷۳) جملات و ادوات پرسشی در صفحات (۱۹۴-۱۶۴-۲۲-۳۲-۲۸-۲۷-۱۵-۱۵-۱۲ و...) رمان تلح القاهرة دیده می‌شود.

اسوانی نیز در رمان عمارة یعقوبیان، از پرسش برای تأکید معنا و ترغیب مخاطب به داستان، سود جسته است؛ اما تفاوت آن با رمان لنا عبدالرحمن در این است که کمتر از پرسش استفاده کرده و در هنگام پرسش، معمولاً از یک یا حداکثر دو پرسش بهره برده است و از پرسش‌های پی در پی که هول و ولا و تردید و سردرگمی شخصیت را نشان می‌دهد، خبری نیست.

در متن زیر که زکی‌بک از تغییر رفتار خواهر خویش، دولت، مردد و سردرگم است، تنها با یک پرسش از خود می‌پرسد که چه شده که خواهر دوست‌داشتنی‌اش به این اوضاع تأسف‌برانگیز رسیده؟ او با این پرسش، مخاطب را به حل چاره فرا می‌خواند و خواننده او را در فرآیند تکمیل معنا همراهی می‌کند: «فکرتُ في دولت وسأل نفسي: "کیف تحولتُ أختی الحبیبةُ إلى هذه العجوزِ الکریهةِ الشرسة"» (الأسوانی، ۲۰۱۰: ۹۳)

موارد دیگر از کاربرد پرسش، از زبان شخصیت طه شاذلی نگاشته شده است؛ آنگاه که با بی‌عدالتی از رسیدن به دانشگاه افسری باز ماند و برای رئیس‌جمهور، جمال عبدالناصر، نامه فرستاد تا برای وی دادخواهی کند و حق از دست‌رفته‌اش را به وی بازگرداند. او با پرسشی آمیخته با تعجب، حسرت و حیرت، به دنبال راه چاره است:

«فهل من العدلِ يا سيادةَ الرئيس أن أحرمَ من الالتحاقِ بالشرطةِ لمجرد أنَّ أبي رجلاً شريفٌ وفقيرٌ ويعملُ حارسَ عقارٍ... أليست حراسةُ العقاراتِ عملاً شريفاً وكلُّ عملٍ شريفٍ محترماً يا سيادةَ الرئيس؟»^{۲۸} (همان: ۹۷) در صفحات (۹-۱۱-۲۴-۲۹-۳۸-۵۵-۵۷-۵۸-۶۱-۶۷-۶۸-۷۲-۹۷-۹۳-۹۲-۸۲-۷۸ و....) رمان عمارة یعقوبیان، نمونه‌های دیگری از کاربرد پرسش مشاهده می‌شود. در جدول زیر میزان بسامد پرسش‌های موجود در دو رمان، مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته است:

جدول ۵- بسامد پرسش در دو رمان

رمان عمارة یعقوبیان	رمان ثلج القاهرة	پرسش
۶۲	۷۱	

در رمان ثلج القاهرة، کاربرد پرسش بیشتر است که در نوع خود، بیانگر مفاهیمی چون تردید، حسرت، تأسف و غیره است. تکرار پرسش‌های پی در پی با عبارات کوتاه در رمان فوق، حس خلاء و تعلیق را در خواننده به وجود آورده، به طوری که در سطح گسترده، تبدیل به یک مؤلفه‌ی سبکی در زبان ادبی وی شده است.

زبان آمرانه

دستورهای مردانه، مستقیم بیان می‌شود و با تحکم شدید همراه است (بهمنی مطلق و مروی، ۱۳۹۳: ۱۴). مردان غالباً در مکالمه به دنبال غلبه بر هم‌صحبت هستند و این باعث می‌شود که بیشتر از جملات امری استفاده کنند؛ در حالی که زنان در پی برقراری تعامل با دیگران هستند و به جای دستورهای مستقیم، بیشتر منظورشان را به صورت پیشنهادی و غیرمستقیم و تعدیلی به کار می‌برند (اصلائی، ۱۳۸۳: ۱۹-۲۰). با مطالعه‌ی رمان ثلج القاهرة، این دیدگاه پژوهشگران تأیید می‌شود و در متن روایی زیر این نکته دیده می‌شود. جملات آمرانه بیشتر جنبه‌ی پیشنهاد دوستانه، نصیحت و مصلحت است تا مطیع‌ساختن شخصیت و همراهی او برای رسیدن به مقصد: «ستکشفین بنفسک، لکن

إسمعي مني، ناصرٌ صديقي وأنا أعرُفه أكثر منك، هل تظنّينَ أني سأقولُ لكِ نصيحةً زائفةً، هو لا يناسبك، تعرفي عليه أكثر، تصادقاً؟» (عبدالرحمن، ۲۰۱۳: ۷۰).

در هیچ بخش رمان، از جملات دستوری برای مطیع و زیر دست قرار دادن شخصیت‌ها استفاده نشده است؛ جملات بیشتر به سبک امر تعدیلی گرایش دارند و با نصیحت یا پند و اندرز همراه است، چنان‌که در متن زیر جمله‌ی امری، حس التفات و ترحم و عاطفه‌ی خواننده را برمی‌انگیزد تا حس سلطه‌گری و غلبه بر او: «انظروا الأمير الصغير وجهه أصفّر، وجسده يزدادُ نحولاً يوماً بعدَ يومٍ»^{۳۰} (همان: ۵۶) برای مطالعه‌ی بیشتر جملات امری در این رمان می‌توان به صفحات (۴۱-۵۶-۷۰-۸۴-۱۱۱-۱۱۵-۱۳۱-۱۳۲ و...) رجوع کرد.

بر خلاف رمان تلج القاهرة، اسوانی در رمان خویش، بسیار از جملات آمرانه استفاده کرده است؛ امر در این رمان بیشتر بیانگر سلطه‌گری، غلبه، تهدید، بستن دهان و سکوت است. در مثال زیر بعد از رابطه‌ی ممنوع حاتم رشید با عبد ربه، از او می‌خواهد که این راز را فاش نسازد و دم برنیاورد؛ در غیر این صورت، او را خواهند کشت یا به زندان افکنده خواهد شد. بنابراین بسامد بالای جملات آمرانه با مفهوم سیطره، یک مؤلفه‌ی سبکی در رمان عمارة یعقوبیان است. در واقع حاتم رشید با تحذیر عبد ربه، از افشای رابطه، نوعی سیطره و غلبه بر او را استمرار می‌بخشد: «لقد فعلتُ ذلك لأني أحبُّك. لو كنتَ تحبني إياك أن تخبرَ أحداً بما حدث... لو قلتَ لهم سيضربونك ويطردوني وقد يحسبني أبوك في السجن أو يقتلني فلا تراني بعدَ ذلك أبداً...»^{۳۱} (الأسوانی، ۲۰۱۰: ۱۰۷)

یا در قسمتی دیگر از رمان، شیخ اخوان المسلمین از پیروانش می‌خواهد که با صدای بلند، حق را فریاد بزنند. در اینجا فعل امر نیز جنبه‌ی سلطه‌گری و غلبه دارد؛ به طوری که شیخ، از پیروانش می‌خواهد در راستای اهداف افراطی و خشونت‌طلبانه‌ی او گام بردارند: «یا إخواني في الإسلام إرفعوا صوتكم عالياً بكلمة الحق قولوها عاليةً مدويةً لكي يسمعها الذين باعوا دماء المسلمين وكسوا ثراوتهم المنهوية في بنوك سويسرا...»^{۳۲} (همان: ۱۹۷) در صفحات (۲۷-۴۷-۷۲-۷۸-۱۰۲-۱۰۷-۱۱۱-۱۱۳-۱۱۹-۱۲۱-۱۲۴-۱۳۰-۱۳۵-

۱۴۷ و....) نمونه‌هایی از امر در رمان دیده می‌شود. جدول زیر مقایسه‌ای است از میزان بسامد استفاده از جملات امری دو رمان ثلج القاهرة و عمارة یعقوبیان:

جدول ۶- بسامد جملات امری در دو رمان

رمان عمارة یعقوبیان	رمان ثلج القاهرة	جملات امری
۳۷	۱۲	

بنابراین جملات آمرانه در رمان عمارة یعقوبیان، با تحکم، غلبه و سلطه‌گری و به عبارتی امر تشدیددی همراه است؛ در حالی که جملات امری در رمان ثلج القاهرة، معانی عطفوت، ملایمت و نرمی به همراه دارد که در قالب پیشنهاد، همدردی، همراهی و به عبارتی امر تعدیلی بیان شده‌اند. روشن شدن این امر، نظریه‌ی لیکاف در خصوص تفاوت‌های زبانی زنان و مردان را اثبات می‌کند.

تشدیدکننده‌ها

لیکاف بر این باور است که زنان برای تأکید بر گفتار خود، بیشتر از مردان از تشدیدکننده‌هایی مانند «خیلی، بسیار، فقط، ابداً، هرگز، مخصوصاً، همگی و غیره» استفاده می‌کنند که این امر، به دلیل جایگاه اجتماعی پایین زنان است؛ اما مردان برای تأکید، معمولاً به یک توصیف خنثی بسنده می‌کنند (Lakoff, 1975: 87-95).

لنا عبدالرحمن بسیار از تشدیدکننده‌ها برای باورپذیرکردن گفته و اندیشه‌ی شخصیت‌ها و القای آن در ذهن مخاطب استفاده کرده است. چنان‌که در عبارت روایی زیر، نویسنده با واژگان «جداً و تماماً» دوبر کلمات خویش را تقویت کرده است: «كنت بردانة جداً، تصطك أسناني من البرد، وترتعش قدمي .. كنت أرتعش ولأذكر ما قلت تماماً»^{۳۳} (عبدالرحمن، ۲۰۱۳: ۱۰۴).

در نمونه‌ی زیر نیز نویسنده با استفاده از تشدیدکننده‌ی «أبداً»، نوعی تأکید زبانی در شخصیت بشری را برای مخاطب ترسیم می‌کند. از نظر لیکاف، زنان چون جایگاه

اجتماعی نسبتاً پایینی دارند، اعتماد به نفس کمتری دارند و از این رو میزان تابعیت زبانی آنها زیاد است «غمزینی إحساس حائر، لم أتمكّن من تفسيره أبداً، كان يشبه الضباب الزاحف في المساء»^{۳۴} (همان: ۱۰۸)

در رمان عمارة يعقوبيان نیز نویسنده برای تأکید و تشدید سخنان شخصیت‌ها، از عبارات «أبداً، تماماً، جداً و غیره» استفاده کرده است. همان‌طور که در عبارت روایی زیر، اسوانی از زبان شخصیت بینه روایت می‌کند که چگونه تشدیدکننده‌ی «فقط» را به‌کار برده است: «فكرت أنّ ما يحدثُ بينهما غريبٌ ومفاجئٌ، تذكرتُ أنّها بالأمرِ فقط حاولت أن تخدعه وتحصلَ على توقيعِهِ...»^{۳۵} (الأسواني، ۲۰۱۰: ۲۶۳).

در جای دیگر، شیخ بزرگ اخوان، طه الشاذلی را خطاب قرار می‌دهد که به زودی، به خواسته و حقیقت در مقابل ستمکاران می‌رسد. او با عبارت «جميعاً» بر همه‌ی ستمکاران تأکید دارد و کسی را مستثنی نمی‌کند تا از این طریق، تردید و ابهام را از دل وی بزدايد: «هُنا يا طه، مع الشيخِ بلال سوف تتعلمُ بِإِذْنِ اللَّهِ كَيْفَ تَأْخُذُ حَقَّكَ وَتَنْتَقِمُ مِنَ الظَّالِمِينَ جميعاً»^{۳۶} (همان: ۲۷۳). در صفحات (۹-۱۱-۲۱-۴۳-۱۱۱-۱۳۷-۱۷۲-۱۸۱ و ... رمان ثلج القاهرة و صفحات (۱۷۷-۲۶۳-۲۹۲-۳۱۴ و ... رمان عمارة يعقوبيان نمونه‌هایی از تشدیدکننده‌ها دیده می‌شود. می‌توان به این جمع‌بندی رسید که نویسندگان دو رمان، در کاربرد تشدیدکننده‌ها تقریباً یکسان عمل کرده‌اند و جدول زیر نمایی از بسامد میزان استفاده از تشدیدکننده‌ها در دو رمان می‌باشد:

جدول ۷- بسامد تشدیدکننده‌ها در دو رمان

رمان عمارة يعقوبيان	رمان ثلج القاهرة	جملات تشدید
۲۷	۳۳	

نتیجه‌گیری

لنا عبدالرحمن و علاء اسوانی از نویسندگان برجسته‌ی حوزه‌ی ادبیات عربی هستند که حضور زبان جنسیتی در رمان آنها خودنمایی می‌کند. بررسی‌هایی که در رابطه با آرای

لیکاف در رمان‌ها صورت گرفته است، تأثیر جنسیت و نقش آن را در زبان این دو نویسنده نشان می‌دهد که در ادامه به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود:

رمان ثلج القاهرة از لنا عبدالرحمن، هم در میزان و هم در تنوع رنگ‌ها و طیف‌های گوناگون آن، بسامد بالایی دارد که به ظرافت، نکته‌سنجی و ریزبینی زنانه اشاره دارد؛ امری که روایت را به جهان واقعی و هزار رنگ، نزدیک‌تر می‌کند. اما اسوانی در رمان عمارة یعقوبیان، در زمینه‌ی انتخاب رنگ کلی‌نگر و سطحی‌بین ظاهر شده، زیرا مردان، اشتغال به مسائل دیگر را مهم‌تر می‌دانند.

سوگندواژه‌ها، جایی در رمان ثلج القاهرة ندارند؛ اما عنصری مهم برای تأکید و باورپذیری سخن و اندیشه‌های شخصیت‌های عمارة یعقوبیان هستند. عدم کاربرد سوگند توسط نویسنده‌ی زن، نوعی نرمی و ملاحظت در گفتار و سبک ادبی را ایجاد می‌کند، در حالی که تکرار این مؤلفه باعث جدیت و تأکید در کلام اسوانی شده است.

شخصیت‌ها در رمان ثلج القاهرة به صورت مؤدبانه و با رعایت زبان معیار و حفظ موازین اخلاقی رفتار می‌کنند که حفظ ادب در گفتار، نرمی و ملاحظت را برای سبک ادبی نویسنده‌ی زن به ارمغان آورده است؛ همچنان‌که کاربرد انواع دشواژه‌ها توسط اسوانی، خشونت و انعطاف‌ناپذیری را در فضای روایت مشخص می‌کند و سبک کلی ادبیات وی در این رمان را معرفی می‌نماید.

شخصیت‌های آفریده‌شده توسط اسوانی از جملات امری و دستوری برای سلطه‌گری، مطیع قراردادن و تهدید دیگران با زبانی محکم و تشدید سودجسته‌اند، در حالی که در رمان ثلج القاهرة، بیشتر با هدف پیشنهاد و نصیحت و پند و اندرز، از امر استفاده شده است.

هر دو نویسنده از عنصر تکرار برای تقویت معنا و تأیید سخن خویش بهره برده‌اند؛ با این تفاوت که عبدالرحمن برای رفع تردید، از تکرار سودجسته و اسوانی بیشتر در عناصر مهم و سرنوشت‌سازی چون جهاد، شغل و غیره از تکرار استفاده کرده است. بنابراین دیدگاه لیکاف مبنی بر این‌که زنان برای حالات روانی نظیر تردید، اضطراب، تفاخر و غیره از تکرار استفاده می‌کنند، تقویت می‌شود.

اعتقاد به تناسخ، حلول روح، جن‌زدگی در رمان تلج القاهرة دیده شده که بر اساس گفتار لیکاف، به‌خاطر فرودستی زنان و تردید و توهم آنان است. همچنین هردو نویسندگان، از تشدیدکننده‌ها برای باورپذیری، رفع شک و ابهام و تلقین معنا در ذهن خواننده، بهره برده‌اند.

سخن آخر آنکه، با بررسی‌های صورت‌گرفته در رمان‌ها بر اساس متغیرهای زبانی لیکاف، تفاوت زبانی در نویسندگان زن و مرد به عنوان کاربران زبان اثبات شد. از این‌رو می‌توان گفت که زبان ادبی لنا عبدالرحمن در این رمان، لطیف، نرم، جزئی‌نگر، سرشار از عاطفه، همراه با نزاکت و متانت در سخن است و جدیت و صلابت در سخن، کلی‌نگری، جملات سخیف و دشواژه‌ها و جملات دستوری و تهدیدی از ویژگی‌های زبان ادبی علاء اسوانی است.

پی‌نوشت‌ها

1- George Lakoff

۲- علاء الأسوانی (۱۹۵۷) ادیب و دندانپزشک مصری است. او تحصیلات دانشگاهی خویش را در شیکاگوی آمریکا به اتمام رساند. علاوه بر نویسندگی و دندانپزشکی، در زمینه‌ی سیاسی نیز فعال و عضو جنبش «الکفایة» در دوران حسنی مبارک بود. آثار ادبی وی شامل رمان‌های «عمارة یعقوبیان»، «شیکاغو» و «نادی السیارات» و مجموعه داستان «نیران صدیقه» است. وی در سال ۲۰۰۲ رمان «عمارة یعقوبیان» را منتشر کرد که در مدت پنج سال، رکورد پرفروش‌ترین رمان عربی را به‌دست آورد (الهوری، ۲۰۱۶: ۲) وی جایزه‌ی «نوآوری جهانی» را از دانشگاه الینوی آمریکا را از آن خود کرد.

۳- لنا عبدالرحمن (۱۹۷۵) نویسنده و ناقد لبنانی ساکن قاهره است. دکتری زبان و ادبیات عربی را در سال ۲۰۱۰ با موضوع زندگی‌نامه در نویسندگان زن لبنانی، به پایان رساند. در مجلات و روزنامه‌های الکفاح، القدس، اخبار العرب، الحیة، فعالیت داشت. بسیاری از آثار و نوشته‌های علمی او در مجلات معتبر به چاپ رسیده است. مهمترین آثارش، حدائق السراب، تلامس، تلج القاهرة، الموتی لایکذبون، متعة السرد و الحکایا می‌باشد. (خلاف، ۲۰۱۷: ۲)

4- Adeline Virginia Woolf

5- Edward Sapir

6- Leabov

7- Fishman

8- Keith

9- Shuttleworth

۱۰- در سال ۱۹۵۲، ملی‌گرایان مصر، «افسران آزاد^{۳۷}» طی یک کودتای موفقیت‌آمیز به رهبری محمد نجیب و جمال عبدالناصر، ملک فاروق پادشاه وقت را برکنار نمودند و مصر، رسماً صاحب حکومت جمهوری شد و از استعمار انگلیس بیرون رفت. بدین ترتیب دوره‌ی طولانی حاکمیت نظامیان آغاز شد و تا سال ۲۰۱۱ ادامه یافت (الجمل و عبدالرزاق، ۱۹۹۷: ۸۳-۸۵).

۱۱- پرسش‌های تو از علت هر چیزی و از زندگی‌ای که بدون هیچ کاری جز یک کار گذشت، دلیل بدبختی و نفرین تو شده است.

۱۲- چگونه دختران از تمایل خود به لمس از جانب مردان سخن می‌گویند و چگونه این گرایش را به رفتن به آرایشگاه و یک جلسه ماساژ تغییر می‌دهند.

۱۳- کاباره شینو به عنوان مکانی برای دیدار همجنسگرایان مشهور است و صاحب آن، نامش عزیز است و نام خانوادگی‌اش، انگلیسی می‌باشد. او به ناهنجاری جنسی دچار است.

۱۴- انگشتی الماس را گم کردی کتیف؟ ارزش خودتو حفظ کن دولت ... من احترام می‌گذارم؛ اما از دست تو مرا دست انداختی و مسخره می‌کنی، عصبانی هستم. ای پدر سگ ... ای تریاکی.

۱۵- خانه، بزرگ به نظر می‌رسد که قدمتی صد ساله دارد، رنگ ستون‌ها، از بین رفته و رنگ کرمی خالص دیوارهای خارجی در حال محو شدن است.

۱۶- رنگ موی او شاه‌بلوطی روشن است، آن را به شکل موزی در پشت (سر) جمع می‌کند و کلیپس مشکی در آن می‌گذارد و در گوش‌هایش دو گوشواره از مروارید است، صورتش، سفید یاسمنی کمرنگ است و چشمانش عسلی است.

۱۷- او یک لباس قرمز تنگ پوشیده بود که جزئیات بدنش را نشان می‌داد.

۱۸- حاتم رشید پیدایش شد به همراه جوانی گندم‌گون که بیست ساله به نظر می‌رسید و لباس‌های ساده به تن داشت و موهایش مانند سربازان تراشیده بود.

۱۹- به خداوند سوگند که من این مکان را پاکیزه و خجسته می‌دانم که فرشتگان در آن جمع می‌شوند و به خداوند سوگند که دولت اسلام را می‌بینم که با شماست.

۲۰- عزام در حالی که مبلغ را امضا می‌کرد اما در هنگام معامله، چانه می‌زد و فولی گفت: گوش کن حاجی، به خدا ایمان داری؟ مردم حاضر همگی گفتند لا اله الا الله.

۲۱- در پایان برگه عبارت دیگری یافت که می‌گوید «این نیز بگذرد» این عبارت دوم را برای اوقات سخت تکرار کرد؛ هنگامی که صد بار درون خودش می‌گفت «این نیز بگذرد».

۲۲- همه‌ی این چگونه رخ داد؟ او نمی‌فهمد... نمی‌فهمد... همه آنچه که درک کرده است، آن است که مادرش توانسته که نقش پدر و مادر را هم‌زمان بازی کند.

- ۲۳- صدبار چهره‌ی رئیس کمیته را به یاد آورد به آرامی می‌پرسید گویی از اهانتش خرسند بود و لذت می‌برد: پدرت نگهبان املاک و مستغلات است پسر؟ نگهبان املاک؟ ... تلاش کرد تا از روزنه‌ی دانشکده‌ی پلیس به زندگی شایسته و آبرومند برسد؛ اما کلمه... نگهبان املاک و مستغلات...
- ۲۴- صدای شیخ بالا رفت: جهاد .. جهاد .. جهاد ... ای نوادگان ابوبکر و عمر و خالد و سعد ... امید و آرزوی اسلام بر عهده‌ی شماست، همان طور که روزی بر عهده‌ی اجداد بزرگ شما بود.
- ۲۵- دفتر کوچک سروده‌هایم کجاست؟ تمام خاطراتم کجاست؟ طفلی که دوست داشتم او را به دنیا آورم، کجاست؟.
- ۲۶- چه کسی قصری که در آن زندگی کردم را می‌بیند؟ چه کسی لباسی را که متعلق به من بود می‌بیند؟ جواهراتی که داشتم؟ مجالسی که در آن رقصیدم؟ و موسیقی‌ای که به خاطر من نواخته شد؟...
- ۲۷- در مورد دولت فکر کرد و از خودش پرسید چگونه خواهر دوست‌داشتنی‌اش به این پیرزن زشت و وحشی تبدیل شده است.
- ۲۸- جناب رئیس‌جمهور! آیا این عدالت است که من از رسیدن به پلیس بازمانم به خاطر اینکه پدرم، مردی شریف و تهیدست است و نگهبان املاک ... آیا نگهبان املاک بودن، کار شریفی نیست و هر کار شریفی ارزشمند است، آقای رئیس‌جمهور؟
- ۲۹- خودت خواهی فهمید؛ اما از من بشنو، ناصر دوست من است و از تو بیشتر او را می‌شناسم آیا فکر می‌کنی که من نصیحت دروغین به تو می‌گویم. او مناسب تو نیست. صادقانه می‌گویم او را بیشتر بشناس
- ۳۰- به شاهزاده‌ی کوچک نگاه کنید. رخس زرد شده و روز به روز جسمش، لاغرتر و ضعیف‌تر می‌شود.
- ۳۱- من این کار را انجام دادم، چون تو را دوست دارم. اگر مرا دوست دارید، مبدا کسی را از آنچه رخ داده، خبر کنی. اگر به آنها بگویید تو را خواهند زد و مرا نیز طرد می‌کنند. پدرت مرا زندان می‌کند یا می‌کشد، بعد از آن دیگر مرا برای همیشه نخواهید دید.
- ۳۲- ای برادران مسلمانم صدای خود را با گفتن کلام حق، بلند کنید. با صدای بلند و طنین‌انداز حق را فریاد زنید تا کسانی که خون مسلمین را فروختند و ثروت غارت‌شده خود را در بانک‌های سوئیس، انبار کرده‌اند، آن را بشنوند.
- ۳۳- من خیلی سردم بود، دندانم از سرما به هم می‌خورد و پاهایم می‌لرزید. می‌لرزیدم و آنچه را که گفتم، کاملاً به یاد نمی‌آورم.
- ۳۴- احساس گیج‌کننده‌ای مرا تحت‌الشعاع قرار داد که هرگز نمی‌توانم آن را شرح دهم، شبیه مه خزنده در شب است.

- ۳۵- پنداشت آنچه که بین آن دو رخ داده، عجیب و غافلگیرکننده بود به یاد آورد که فقط دیشب تلاش کرد تا او (زکی بک) را بفریبد و به امضایش دست یابد.
- ۳۶- اینجا طه، با شیخ بلال به یاری خدا، خواهید دانست که چگونه حقت را بگیری و از همه ستمگران، انتقام بگیری.

37- Free Officers

منابع و مأخذ

- ارباب، سپیده، (۱۳۹۱)، «بررسی و طبقه‌بندی دشواژه‌های رایج فارسی در تداول عامه»، پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، ش ۴: صص ۱۰۷-۱۲۴.
- الأسواني، علاء، (۲۰۱۰)، «عمارة یعقوبیان، القاهرة: مکتبه مدبولی.
- اصلانی، خالد، (۱۳۸۳)، «نقش مهارت‌های ارتباطی بر کارایی خانوادگی دانشجویان متأهل»، رفاه اجتماعی، ش ۱۴: صص ۱۱۵-۱۳۶.
- البيستاني، بشری، (۲۰۱۵)، «ملاحح النسوية في الرواية العربية: رواية المحبوبات لعالية ممدوح نموذجاً»، صحيفة المثقف (<http://www.almothaqaf.com/readings/>) ۱/۳۳۳۳۸۹۲۱.
- بهمنی مطلق، یدالله و بهزاد مروی، (۱۳۹۳)، «رابطه زبان و جنسیت در رمان شبهای تهران»، دوفصلنامه زبان و ادب پارسی، سال ۲۲، ش ۷۶: صص ۲۰-۱۲.
- ترادگیل، پیتر، (۱۳۷۶)، زبان‌شناسی اجتماعی، ترجمه محمد طباطبایی، تهران: آگه.
- تقدمی نوغانی و ابراهیم عزتی، (۱۳۹۵)، «بررسی ویژگی‌های زبان زنانه در مقایسه با زبان مردانه در ترجمه رمان»، دوفصلنامه مطالعات داستانی، سال ۴، ش ۱: صص ۳۸-۲۵.
- ثاناسولاس، دیمتریوس، (۲۰۱۶)، «الغة والجنس «لماذا لا تستطيع المرأة أن تكون مثل الرجل»، الحوار المتمدن، ترجمه علاء هاشم.
- جان‌نژاد، محسن، (۱۳۸۰) «زبان و جنسیت؛ پژوهش زبان‌شناختی اجتماعی؛ تفاوت‌های زبانی میان گویشوران مرد و زن»، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی، استاد راهنما: علی افخمی، دانشکده‌ی زبان‌شناسی دانشگاه تهران.
- الجمل، شوقی و عبدالله عبدالرزاق (۱۹۹۷)، تاریخ مصر المعاصر، القاهرة: دار الثقافة.
- خرقانی، حسن، (۱۳۸۳)، «حکمت‌های سوگند در قرآن»، الهیات و حقوق، بهار، شماره یازدهم: ۹۱-۱۱۶.
- خلاف، رانیه، (۲۰۱۷) تناسخ الأمکنه، لنا عبدالرحمن روح لاهثة بین المدن: المیادین.

رحمة، ستي، (٢٠١٦)، «اللغة والجنس: الخصائص اللغوية لدى طالب وطالبة في مهارة الكلام في ضوء عيسى برهومة بجامعة مولانا مالك إبراهيم الإسلامية الحكومية مالانج»، رسالة الماجستير، المشرف: الحاج ولدانا ورغاديناتا، قسم تعليم اللغة العربية، كلية الدراسات العليا، جامعة مولانا مالك إبراهيم الإسلامية الحكومية مالانج.

سلدن، رامن و پيتر ويدوسون، (١٣٧٧)، *راهنمای نظريه ادبي معاصر*، ترجمه عباس مخبر، تهران: طرح نو.

عبدالرحمن، لنا، (٢٠١٣)، *ثلج القاهرة، القاهرة: آفاق*.

مختاري، قاسم و معصومه درخشان، (١٣٩٤)، «بررسی تطبیقی سبک زبانی و فکری و واکاوی زبان جنسیتی در اشعار پروین اعتصامی و نازک الملائكة»، *كاوش نامه ادبيات تطبیقی*، سال ٥، شماره ١٧: صص ١٠٥-١٢٥.

عفيفي، عبدالفتاح (١٩٩٥)، *علم الاجتماع اللغوي، القاهرة: دارالفكر العربي*.

فياض، ابراهيم و زهره رهبري، (١٣٨٥)، «صدای زنانه در ادبيات معاصر ايران»، *پژوهش زنان*، دوره ٤، ش ٤: صص ٢٠-٥٠.

وولف، ويرجينيا، (١٣٨٣)، *اتاقی از آن خودشان*، ترجمه صفورا نوربخش، ویرایش مزده دقيقي، تهران: نیلوفر.

الحواري، دندراوي، (٢٠١٦)، *اسرائيل تشتري صداقة علاء اسوانى برواية فضحت مصر، اليوم السابع*.

Lakoff, Robin. (1975). *Literary Language and Woman's Place*, Washington: Harper and Row Publishers.

دراسة اللغة والجنس في رواية "ثلج القاهرة" لنا عبدالرحمن و"عمارة يعقوبيان" لعلاء الأسواني على ضوء منهج روبين لايكوف

مريم دريانورد^١

حميد ولي زاده^{٢*}

مهين حاجي زاده^٣

الملخص

اللغة هي ظاهرة اجتماعية تعكس الشبكات المتعددة والمعقدة للعلاقات الثقافية والسياسية والاقتصادية للمجتمع داخلها. اللغة هي المبدأ والمكون الأساسي في إنشاء النص الأدبي، بما في ذلك الرواية. يعتقد الباحثون أن الكتاب من الذكور والإناث يتصرفون بأشكال مختلفة في استخدامهم للغة. واحدة من النظريات الهامة والبارزة والجديدة في مجال اللغويات والجنس هي نظرية روبين لايكوف التي تسمى نظرية DSL، والتي تؤمن بوجود بعض الفروق والاختلافات بين لغة الذكر والأنثى. بناءً على هذه النظرية، قسّم لايكوف هذه الفروق إلى فرعين في الفكر واللغة. تبحث هذه الدراسة بالاعتماد على الدراسات اللغوية ودراسة مؤشرات لايكوف، في خصائص لغة الجنس في روايتي "ثلج القاهرة" لنا عبد الرحمن و"عمارة يعقوبيان" لعلاء الأسواني لتحديد الفروق اللغوية بين الكاتبين. تظهر نتائج البحث بأن في رواية ثلج القاهرة تم إيلاء المزيد من الاهتمام لعنصر اللون وأطيافه المختلفة، لكن في رواية الأسواني عادة تظهر الألوان الرئيسية، مما يدل على التعميم الذكوري. أيضاً لا مكان للقسم والكلمات البديهة في رواية ثلج القاهرة، لكنها تحتل جزءاً كبيراً من موضوع رواية عمارة يعقوبيان. تشير الجملة الأمرية الموجودة في رواية عبدالرحمن إلى النصائح والاقتراحات، لكن في رواية عمارة يعقوبيان، تُستخدم الجملة الأمرية للتغلب على الشخصيات وإخضاعها. لقد تورطت الأسئلة والتكرارات في الروايتين في إنشاء عالم قصصي، لكن رواية ثلج القاهرة حصلت على نصيب أكبر منها. إن المعتقدات الشعبية والإيمان بالخرافات، بخلاف رواية عمارة يعقوبيان، بارزان في رواية ثلج القاهرة.

الكلمات الرئيسية: لغويات الجنس، علاء الأسواني، عمارة يعقوبيان، لنا عبدالرحمن، ثلج القاهرة.

١- طالبة دكتوراة في فرع اللغة العربية و آدابها بجامعة شهيد مدني آذربايجان

٢ - أستاذ مساعد في فرع اللغة العربية و آدابها بجامعة شهيد مدني آذربايجان

٣- أستاذة في فرع اللغة العربية و آدابها بجامعة شهيد مدني آذربايجان